

Þ Þ Þ Þ Þ : * * * * : † † † † †

RUNESIDEN

Þ Þ Þ Þ Þ < X P : H H H H H Y Z : † B M H I O M Q

HJÆLITE ISLANDSKE GALDRESTAVE

af Rune Stavig

En af de mere bemærkelsesværdige udviklinger af runemagien er de troldegn, der i islandske folketradition er kommet til at hedde "hjálmur" eller "Galdrestafi". Angiveligt skulle disse tegn være en udvikling af binderunder. Det vil sige en rune-indskription, hvor runerne er sat sammen til en enkelt stav. Binderuner kan gengive personnavne eller profane tekster og behøver ikke nødvendigvis at have noget magisk indhold, men det har ofte været tilfældet. Fks har man i en binderune kunnet skjule navnet på en gud eller ordene i en trolldformel. Den islandske folkemindesamler Jón Arnason (1819-1888) nævner i sit værk "Þjóðsögur" 8 binderuner der tilsammen skulle havde den egenskab at kunne få en tyv til at tilbagelevere tyvekoster. Disse binderuner indeholdt navnene på 8 nordiske guder: Balder, Tyr, Tor, Odin, Loke, Høner, Frigg og Freja. Disse 8 gudenavne findes også anvendt i forskellige andre islandske værnerformer mod tyveri også uden brug af binderuner.

Forskellen på binderuner og galdrestave er, at de første har et sprogligt indhold som kan, eller i det mindste har kunnet, tolkes. Galdrestavene er derimod kombinationer af forskellige streger og runelignende tegn. Først og fremmest yr eller maör runer. Det kan dog til tider være vanskeligt at afgøre, om der er tale om binderune eller egentlige galdrestave. Disse kombinationer udvikledes

efterhånden til indviklede mønstre, der til tider forekommer som der rene krimskrams, tilsyneladende uden meget hoved eller hale. Det karakteristiske ved galdrestave er i midlertid at de altid har et navn og en iboende magisk kraft. Denne kraft kunne tegnet hente fra en mytologisk historie hentet fra den islandske sagatradition. Dette er fks tilfældet med den kraftigste (og mest kendte) af alle disse hjelmer – Ægishjalmr (eller skrækhjælm). Det vides ikke helt, hvornår tegnet er opstået, men troen på dets kraft var stor i 1600-tallets Island og det forekommer i mange magiske tekster. Det kunne have mange forskellige anvendelser lige fra at sætte skræk i livet på fjender over at vinde en piges kærlighed til at dæmpe vrede. Tegnet kunne være udformet lidt forskelligt alt afhængig af, hvilken funktion det havde (se ill.) Disse funktioner kunne ved første øjekast synes umiddelbart uforenelige, men passer udmærket til den bagved liggende myte.

Ægishjælmen nævnes i historien om sagnhelten Sigurd Fafnersbane. Første gang den nævnes er som attribut til Ormen Fafner der ligger på Gnitaheden. Den bar ægishjælmen mellem øjnene og var derfor i stand til at sætte skræk i livet på alle, der forsøgte på at stjæle skatten, den lå og vogtede. Efter Sigurd havde dræbt Fafner, tog han skrækhjælmen og beholdt den. Med denne skrækhjælmen

kan helten Sigurd ride gennem flammerne og vække den sovende valkyrie.

Symbolet arver på den måde den kraft, der er forbundet med lindormen Fafner og at den bæres mellem øjnene, hentyder til slangens hypnotiske magt over dets bytte. Den arver også, gennem myten, magten til at vinde en piges kærlighed på sammen måde som det skete for Sigurd med valkyrien.

Evnen til at dæmpe vrede er kun indirekte og optræder i forbindelse med en kristen afvaskelsesbøn, der bla. er opskrevet to gange i den islandske Galdrebog. Her forekommer udtrykket "Gud og gode mænd skuer mig, må hvert menneske betragte mig med lykkebbringende øjne - skrækhjælmen som jeg bære mellem øjnene – huld være mig verden og jorden. Måtte mine fjender elske mig." Ifølge N.Lindquist modsvares denne brug af skrækhjælmen af en lignende brug af det kristne kors andre steder. Lindquist drager den konklusion, at skrækhjælmen oprindeligt har været et kristen ortodoks kors, der efterhånden er blevet forvansket i magisk brug.

Mathias Viðar Sæmundsson mener dog ikke, at Lindquists hypotese er rimelig, fordi den ikke tager hensyn til skrækhjælmens rolle i hedensk mytologi. Og man kan tilføje, at hvis Lindquist havde ret, sætter det uægteligt ikke bare Fafners skrækhjælme, men også hele myten om Fafner og Sigurd i et helt andet mytologisk lys. Hvis man ser bort fra de fire maör runer, som Lindquist anser som en hedensk indflydelse, er ligheden med et kors også ganske slående. Fra et hedensk synspunkt er det ikke helt urimeligt at kalde korset en skrækhjælm. Det betyder så, at Sigurdskvadets forfatter skulle have været sig det forhold bevidst, og en indlagt en polemisk antikristen dimension i Fafnermyten. Uanset det ene eller det andet, så har den middelalderlige islandske magiker opnået tegnets magt ved at genkalde sig den mytiske tid, hvor helten dræbte uhyre. Et lignende forhold findes i visse katolske bønner som også har været kendt på Island. I dette tilfælde er den kristen tekst bare byttet ud med en hedensk. Her er det ikke St. Georg der slår uhyret, men Sigurd. I en større sammenhæng svarer det til Tor der slår Midgårdsormen. Og netop Tor findes rigt repræsenteret i den islandske sortekunst. En form der relaterer direkte til ægishjælmen er en variant der hedder "Tors hoved" (fra håndskriftet A.M.247.8") Et andet tegn, der relaterer til Tor, er Torshammeren, der ofte forekommer

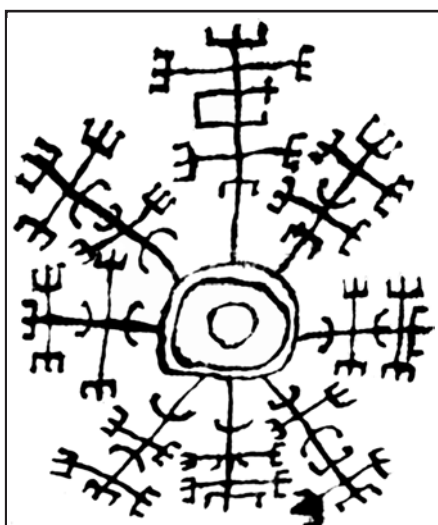
i magiske tekster (Jón Arnason). Her er ikke tale om den form, vi i dag oftest kender, men om et skriftegnslignende tegn. Med lidt god vilje kan man næsten se et Swastika i den og måske er dette tegn afledt af de swastikaer man i hedenske tid har benyttet på runesten og braketeater. (se ill.)

Både Torshamren og forskellige udgaver af Torshoveder har i god overensstemmelse med den nordiske mytologi, været anvendt til værn mod trolddom og til at fange tyve. Trolddomsværnet hænger utvivlsomt sammen med Tors evig bekæmpelse af trold og thuser. Evnen til at fange tyve er det nærliggende at søge i Þrymskviða - historien om, hvordan han fik sin stjålne hammer igen.

Af nordiske guder er det ikke kun Tor der anvendes i islandsk magi. Som magiens gud er Odin ikke overraskende anvendt mere end Tor. Dog, når det kommer til galdrestavene, har han ikke sin egen, på samme måde som Tor. Der i mod er der en del galdrestave med Odins keninge som fks Tundur.

Et andet tegn, som har sin oprindelse i en myte er tegnet "Svefnþorn" - søvn-torn (se ill.) Det stammer også fra sagnkredsen omkring Sigurd Fafnersbane og var de runer, Odin brugte til at få valkyrien til at sove. Tegnet indgår derfor ikke uventet i tegn og formler beregnet på at fremkalde søvn, men det indgår i mange andre magiske sammenhænge som at beskytter mod ondt, sætte skræk i sine fjender og i tegn der giver forretningsmæssig succes. Sidstnævnte, de såkaldte Kaupaloki-tegn, fandtes i mange indbyrdes vidt forskellige udgaver. Man kunne fks skrive et af disse Kaupaloki tegn på et lille stykke papir eller skind og bære det under armen uden at sige det til nogen, så ville man kunne sælge hvad som helst. (Hm, mon Låsby Svendsen har sådan et?)

Det er ikke kun i forretningslivet, man har behov for sejr. En af islændingenes ynd-

Galdrestavene kunne udbygges til meget komplicerede figurer. Ovenstående bygger på "Ægishjælme-princippet", men bygger ikke længere på referencer til nordisk mytologi. Hjælmen her skal angiveligt repræsentere Salomons segl fra kalabalistisk magi.

lingsbeskæftigelser var i gamle dage Glimabrydning. Selv om man skulle tro, at det i sportkamp gjaldt om at lade den bedste vinde, kunne de troldomsbejstrede islændinge ikke lade være at snyde lidt ved at bruge de såkaldte Glima-runer. Den ene, Gapaldur skulle sættes under hælen på den højre fod og Ginfaxi skulle sidde under tærerne på den venstre. Så ville man vinde brydekampen. Hvad der skete, hvis begge brydere har sådanne runer under fødderne, melder historien ikke noget om. Gapaldur har formodentlig noget at gøre med et gab fks mellem fødderne eller fødderne og jorden. Ginfaxi henviser til en hest og noget stort eller helligt hvilket vil sige noget med fremdrift og stor kraft. Formodentlig er måden man anvender Glima-runer tæt forbundet med den måde, glimabryderen "danser" om sin modstander på, med uret rundt.

Der findes galdrestave for stort set alt, i islændingenes tilværelse. For god fiskelykke kunne man skrive Veidstafl med en ravnefjer. Drømmestave skrevet på sølv eller hvidt læder en midsommernat kunne få en til at drømme det, man ønskede, hvis man sov på dem. Og hvis man ville gøre en kvinde gravid, kunne man skære feingur stafl på et stykke ost og give hende at spise.

Andre stave kunne beskytte mod at falde i vandet eller fange tyve eller skærpe knive og åbne låse. Andre kunne beskytte mod trolddom og en kunne endog vinde retsager. Man fristes til at spørge, om det også gjaldt når man var anklaget for hekseri?

En af de stave der kunne udvirke en af de mest almindelige hændelser som hekse blev anklaget for i heksebrændingernes tid, var den stav, der hedder Dreprún eller Drabsrunen. Denne stav skulle skrives på et stykke papir. Der efter skulle sedlen anbringes i aftrykket fra hoven på en hest der var redet af den man ville skade. Derefter ville vedkommendes kvæg begynde at dø. Mon det i dag ville virke med dækaftrykket fra en bil? Fordelen ved at gøre forsøget i dag er, at man ikke længere bliver brændt for at bedrive trolddom. På den anden side kunne det jo være, at bilens ejer havde læst dette nummer af Valravn og derfor vidste, at der findes stave, der beskytter mod trolddom.

Hvis man ikke ønsker direkte at skade nogen, men at gavne sig selv, kan man anvende galdrestaven Nábrókarstaflur, ved at lave sig et par bukser af huden fra en død mands nedre regioner, gravet op på en kirkegård. Opbevar galdrestaven i det stykke hud der udgjorde pungen, sammen med en mønt stjålet fra en fattig enke, så vil din pung konstant blive fuld af penge.

Kilder:
Galdre á Islandi: M.V. Sæmundsson
En islandsk svartekonstbog N.Lindquist
m.m

